

Geachte voorzitters en leden van de Eerste en Tweede Kamer
Geachte leden van de eerste generatie oorlogsslachtoffers
Geachte vertegenwoordigers van de Aangesloten Organisaties van de
Stichting Herdenking 15 Augustus 1945
Geachte aanwezigen
Dames en heren,

De Japanse bezetting, dit jaar precies 75 jaar geleden, leidde een tijdperk in van grote veranderingen en ontreddering.

De dichter Khoe Wie Hin uit Jakarta, zo las ik in Peter Keppy's "Sporen van Vernieling" betitelde het tijdperk van de Tweede Wereldoorlog als "het tijdperk van de kentering". Daarmee aangevend dat wat de oorlogsgeneratie heeft doorgemaakt zijn weerga niet kent. Het is een tijd geweest die diep in de haarvaten van de Nederlands-Indische samenleving sporen heeft achter gelaten. Er zijn wonden geslagen die tot op de dag van vandaag en nog vele generaties na ons voelbaar zullen zijn.

Wim Willems levert ons in zijn boek "Het einde van Indië" de getallen die ons een indruk geven van de omvang van dat leed onder de Europese bevolkingsgroep in Nederlands-Indië. Nog afgezien van het leed aangedaan aan de duizenden Indonesiërs die zijn ingezet als dwangarbeiders.

Ongeveer 42 000 mannen werden krijgsgevangen genomen.

Zo'n 100 000 vrouwen, kinderen en oudere mannen werden geïnterneerd.

Buiten de kampen verbleven ongeveer 14 000 indo-europeanen. Met familieleden bijeen gepakt, en daarmee zeer kwetsbaar voor de Japanse willekeur.

Huiszoekingen waren aan de orde van de dag.

Mijn tiener nichtjes vreesden die bezoeken het meest. Bang als zij waren voor de handtastelijkheden van de Japanse soldaten. Mijn moeder stond doodsangsten uit wanneer de Japanners mijn drie jarig broertje meenamen naar de snoepwinkel. Gek als zij waren op kleine kinderen.

Voor allen gold dat salarissen en pensioenen na verloop van tijd niet meer werden uitbetaald.

De prijzen van levensmiddelen schoten omhoog en er was grote schaarste aan elementaire producten.

Welke invloed heeft de bezetting, als ingrijpend keerpunt, op het leven van kinderen, volwassenen en ouderen gehad?

Wat betekende het verlies van vrijheid voor hun dromen en ambities?

Van hoeveel invloed is deze houding van de Japanse overheerser geweest op de toekomst van allen die deze periode van de geschiedenis daadwerkelijk of door directe overlevering hebben meegemaakt? En voor de generaties na hen.

Morgen, op 15 augustus, zullen deze vragen door de hoofden spelen van de vele aanwezigen bij de Nationale Herdenking bij het Indisch Monument en bij de duizenden kijkers naar de uitzending van de NOS.

Wij hebben gekozen voor het thema "Over Leven".

Over leven in een bizarre tijd.

Verhalen van overlevenden en over hen die het leven lieten.

Verhalen die doorleven, generaties lang.

Het thema "Over Leven" wil de persoon achter de historische gebeurtenis belichten.

Bijvoorbeeld de 750 oorlogswezen.

Zij staan symbool voor al die kinderen van toen, de ouderen van nu, die de oorlog hebben meegemaakt.

Kinderen waarvan sommigen hun ouders in de oorlog hebben moeten verliezen.

Omdat hun moeder soms letterlijk doodgeslagen is of door uitputting en voedselgebrek het leven heeft gelaten. Omdat hun vader in krijgsgevangenschap of bij militaire acties is gesneuveld of door de Japanners is gefusilleerd.

Kinderen die van nabij de dreiging en het geweld van een oorlog hebben gevoeld.

Voor die kinderen, de ouderen van nu, is 15 augustus een dag met een diepe lading.

Zes van die kinderen van toen, uit één gezin, inmiddels op leeftijd, heb ik mogen ontmoeten.

Truida was in 1945 12 jaar oud, Piet 9, Ina 8, Wicher 7, Jan 5 en Sjouke 4 jaar. Kees van 9 overleed in het kamp door een noodlottig ongeluk. De zes kinderen Bergsma gingen de vrijheid tegemoet zonder vader en moeder.

Vader, de marine officier Bergsma was als vermist opgegeven. Moeder Bergsma-Duran overleed op 4 september 1945 aan uitputting in het Halmaheira kamp in Semarang.

Haar ontzielde lichaam is op die 4de september weggehaald buiten de kinderen om. Van het ene op het andere moment was hun moeder er niet meer.

Piet vertelde mij dat hij eigenlijk zijn hele leven, door de ervaringen in het kamp, extreem waakzaam is gebleven, argwanend, vaak zonder enige reden.

Sjouke van toen 4 jaar vertrouwde mij toe dat hij heel lang, zo tot zijn 18de, heel boos is geweest op zijn ouders. "Waarom", zo vroeg hij zich als tiener vaak verdrietig af, "hebben jullie mij in de steek gelaten?"

Des te triester is het dat de kinderen door een administratieve onachtzaamheid van de Nederlandse overheid pas 60 jaar na dato, namelijk op 18 november 2004, het officiële document in handen kregen waarin melding is gemaakt van de executie van hun vader door de Japanners op 1 december 1944 in Bodjonegoro.

Al die jaren bleef het lot van hun vader voor de kinderen onduidelijk. Want wat houdt vermist in?

Het verhaal van de kinderen Bergsma staat niet op zich. Vele kinderen die de oorlog daadwerkelijk hebben meegemaakt kennen de angst, de onzekerheid en het te vroeg volwassen moeten worden. Velen hebben één of beide ouders verloren. Nog meer kinderen hebben hun ouders zien lijden of hebben ouders die tot het einde van hun leven getekend waren door de oorlog.

Wat op mij een grote indruk heeft gemaakt in het gesprek is hun mildheid en hun veerkracht en saamhorigheid. Hun trots ook dat zij ondanks hun vroege verlies van hun ouders en verlies van hun jeugd iets moois van hun leven hebben gemaakt.

Ontroerend is hun dankbaarheid jegens hun tante Nienke Bergsma, een ongehuwde zuster van hun vader.

Zij zegde haar baan op om zich geheel te wijden aan de opvoeding van de zes oorlogswezen, zonder ervaring of hulp van jeugdzorg. Wat een opofferingsgezindheid.

Wie deze en de vele persoonlijke verhalen van zovelen op zich in laat werken beseft weer eens wat oorlog allemaal teweeg kan brengen.

Dit schrijnende verhaal maakt duidelijk hoe een oorlog kan ingrijpen op persoonlijke levens. Ook als de oorlog officieel voorbij is.

Gelukkig blijkt ook uit de vele verhalen de veerkracht en de wil om het leven weer op te pakken. Zien we ook voorbeelden van medemensens, zoals tante Nienke Bergsma, die zich het lot van anderen aantrekken als dat nodig is.

Deze besloten herdenking in het hart van onze democratie vervult een belangrijke rol in de verwerking van het leed van zovelen.

Met dit samenzijn betuigen wij respect, betrokkenheid en medeleven bij allen die de oorlog aan den lijve hebben ondervonden.

Wij zijn het Presidium van de Tweede Kamer erkentelijk voor de gelegenheid die ons elk jaar weer wordt geboden.

De Nationale Stichting Herdenking 15 Augustus 1945 beschouwt het als een erezaak om de herinneringen van de oorlogsgeneratie een plaats te geven in ons collectieve geheugen.

Wij zijn u allen erkentelijk voor uw aanwezigheid.

Ik wens u een betrokken herdenking.

